

**МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ  
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

*Кафедра теоретичної та прикладної економіки*



**РОБОЧА ПРОГРАМА НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ПНПБ 2.15. «ЕКОЛОГІЯ»**

**ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ  
заочної форми навчання**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА  
«ПСИХОЛОГІЯ»**

**ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 «СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ»  
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 053 «ПСИХОЛОГІЯ»**

**Київ-2016**


Робоча програма нормативної навчальної дисципліни «Екологія» для підготовки бакалаврів спеціальності 053 «Психологія».

**Розробники:** *Смирнова О.П.*, кандидат філософських наук, доцент,  
*Припуга Н.В.*, старший викладач кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України.

**Рецензент:** *Савчук М.В.*, кандидат фізико-математичних наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри *теоретичної та прикладної економіки*.  
Протокол № 6 від 16 червня 2016 р.

*Завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки*

  
\_\_\_\_\_  
*Кожем'якіна С.М.*  
(прізвище, підпис)

*Завідувач навчально-методичного відділу*

  
\_\_\_\_\_  
*Руженський М.М.*  
(прізвище, підпис)

© Смирнова О.П.,  
Припуга Н.В., 2016  
© Інститут підготовки кадрів  
державної служби зайнятості  
України (ІПК ДСЗУ), 2016

## 1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість: кредитів – 3; модулів – 2; змістових модулів – 2.	Галузь знань <i>05 «Соціальні та поведінкові науки»</i>	<b>Нормативна</b>	
		<b>Рік підготовки</b>	
		–	I
Індивідуальне науково-дослідне завдання: <i>заочна – 20 год.</i>	Спеціальність <i>053 «Психологія»</i>	<b>Семестр</b>	
		–	1-й
Загальна кількість годин – 90 год.		<b>Лекції</b>	
		–	4 год.
Розподіл годин для <i>заочної</i> форми навчання: аудиторних – 6 год.; самостійної роботи студента – 84 год.	Освітній ступінь <i>бакалавр</i>	<b>Практичні</b>	
		–	–
		<b>Семінарські</b>	
		–	2 год.
		<b>Самостійна робота</b>	
		–	64 год.
		<b>Індивідуальні завдання</b>	
–	20 год.		
		<b>Вид контролю: залік</b>	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить для *заочної* форми навчання – 7,1%.

## 2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Мета дисципліни:** отримання студентами науково-обґрунтованої суми знань про загальний характер зв'язків і залежності поодиноких і сукупних факторів живої і неживої природи, про те, що незважаючи на творчий характер діяльності суспільства, людство залишається складовою частиною природи, залежить від неї і існує в ній; формування спеціаліста, здатного використовувати теоретичні знання спрямовані на охорону навколишнього середовища у практичній діяльності.

**Завданнями** вивчення дисципліни є:

- пізнання закономірностей функціонування та розвитку різноманітних екосистем, описання їх у вигляді теоретичних законів, і розробка на цій основі стратегії раціонального природокористування для оптимізації взаємодії суспільства і природи;
- оптимізації взаємин між людиною, з одного боку, окремими видами та популяціями, екосистемами – з другого.

**У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти набувають таких компетентностей:**

### Загальні вміння (компетентності)

#### **Інструментальні компетентності:**

- розуміння сутності та принципів розвитку суспільства, природи;
- вміння критично оцінювати і прогнозувати екологічні події та явища;
- здатність до аналізу і синтезу соціально-значущих проблем та процесів;
- знання і вміння оперувати екологічними категоріями та поняттями;
- розуміння необхідності та вміння вести здоровий спосіб життя, фізичне самовдосконалення;
- вміння дотримуватися режиму роботи і відпочинку, підтримувати працездатність і здоровий спосіб життя;
- вміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел;
- вміння проводити моніторинг змін у законодавстві, орієнтуватися у нормативних актах, щоб забезпечувати правомочність рішень;

#### **Міжособистісні компетентності:**

- вміння усного і письмового спілкування державною мовою;
- вміння працювати у команді;
- здатність дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки та моралі в міжособистісних відносинах.

- розуміння традицій і звичаїв інших культур, уміння проявляти толерантне ставлення;
- уміння критично оцінювати явища, ситуації, діяльність осіб, спираючись на отриманні знання;
- уміння донести до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності;
- уміння спілкуватися з експертами з інших галузей.

***Системні компетентності:***

- здатність діяти з позицій соціальної відповідальності, займати активну громадянську позицію;
- уміння встановлювати життєві цілі, визначати їх пріоритетність, планувати власну кар'єру;
- здатність застосовувати знання на практиці;
- здатність до навчання;
- критично мислити і генерувати креативні ідеї та вирішувати важливі проблеми на інноваційній основі;
- здатність працювати самостійно при опрацюванні джерел, підготовці доповіді з презентацією, підготовці альтернативних підходів до висвітлення теми дискусії;
- уміння розвивати особисту стресовитривалість, саморегуляцію, уникати не допускати систематичного перевантаження організму, підтримувати психоемоційне здоров'я;
- уміння вирішувати загальні соціальні проблеми захисту довкілля, прав громадян, інтересів споживача, охорони здоров'я та безпеки життєдіяльності.
  - основні методи екології;
  - структуру природного середовища;
  - класифікацію екосистем;
  - специфіку взаємодії суспільства і природи;
  - джерела, масштаби і наслідки забруднення атмосфери, гідросфери та літосфери;
  - правові та міжнародні аспекти охорони природи;

### **Спеціальні (фахові) вміння (компетентності)**

- знати основні принципи природоохоронного просвітництва та екологічного виховання;
- здатність систематизувати та оцінювати міжнародні та міждержавні правові екологічні документи;
- вміти з'ясувати масштаби та припустимі межі взаємодії людського суспільства та природи, можливості зменшення цих взаємодій або повної їх нейтралізації.
- давати кількісну та якісну оцінку досліджуваних явищ та процесів, виявляти закономірності та тенденції їх розвитку;
- знати специфіку взаємодії суспільства і природи;
- оцінювати джерела, масштаби і наслідки забруднення атмосфери, гідросфери та літосфери;
- тлумачити напрямки екологічної політики в Україні;
- вміти організовувати інформаційні пошуки для вирішення проблем, пов'язаних з організацією відносин суспільства і природи.

### **3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

#### **Змістовий модуль 1. Основні концепції екології.**

##### ***Тема 1. Екологія та її місце в житті людини.***

Предмет і задачі курсу. Об'єкти вивчення. Еволюція взаємовідносин людини й природного середовища. Зв'язок екології з іншими науками.

##### ***Тема 2. Структура природного середовища.***

Структура природного середовища: географічна оболонка, атмосфера, літосфера, гідросфера, природні ресурси.

##### ***Тема 3. Основні екологічні закони.***

Основні екологічні закони. Закон мінімуму. Закон толерантності. Закон внутрішньої динамічної рівноваги. Закон генетичної різноманітності. Закон кореляції. Закон історичної незворотності. Закон розвитку довкілля. Закони екології Б. Коммонера, та інші.

##### ***Тема 4. Сучасні уявлення про біосферу.***

Загальне уявлення про біосферу. Походження і еволюція біосфери. Функціонування біосфери. Роль В.І. Вернадського у вивченні біосфери та ноосфери.

##### ***Тема 5. Екологічні системи та їх місце в організації біосфери.***

Рівні організації органічного світу. Поняття про екосистему. Класифікація екосистеми. Локальні природні екосистеми. Регіональні природні екосистеми. Глобальні природні екосистеми.

##### ***Тема 6. Екологія популяцій.***

Ознаки популяцій. Популяційні аспекти розвитку. Демографічні проблеми України. Екологічна структура популяції.

#### **Змістовий модуль 2. Сучасний стан оточуючого середовища.**

##### ***Тема 7. Природно-соціальні особливості України.***

Поняття про екологічні фактори. Класифікація екологічних факторів. Загальні відомості про природні умови. Демографічні проблеми України. Урбанізація та її негативні наслідки. Основні наслідки екологічної кризи.

### ***Тема 8. Вплив діяльності людини на довкілля.***

Забруднення навколишнього середовища: радіоактивне, шумове, електромагнітне. Основні методи вивчення забруднень. Вплив забруднення ґрунтів та води на здоров'я людей. Вплив промислових викидів в атмосферу на здоров'я людей, рослинний та тваринний світ. Природні екологічні катастрофи. Антропогенні екологічні катастрофи. Аварія на Чорнобильській АЕС.

### ***Тема 9. Охорона навколишнього середовища.***

Стан навколишнього природного середовища в Україні. Раціональне використання та охорона водних ресурсів. Водокористування та водоспоживання. Очищення викидів в атмосферу. Правові аспекти охорони навколишнього природного середовища. Природоохоронна діяльність підприємств. Міжнародні та міждержавні правові екологічні документи. Економічні аспекти охорони навколишнього природного середовища.

### ***Тема 10. Управління природокористуванням.***

Організація служб охорони навколишнього природного середовища. Екологічний моніторинг. Екологічна експертиза.

### ***Тема 11. Екологія і розвиток людства.***

Екологічна політика. Роль естетичного, морального, духовного, інтелектуального, творчого потенціалу людини в гармонійному перетворенні природного середовища в штучне, збереження екологічної рівноваги. Біоритми в екології людини. Екологічне виховання. Методи і форми екологічного виховання. Екологічний ризик. Екологічна Конституція Землі. Шляхи виживання людства.



#### 4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва змістовних модулів, тем	Кількість годин					
	заочна форма навчання					
	Усього	в тому числі				
		Лекції	Семінарські	Практичні	СРС	Індивід. робота
<b>90</b>	<b>4</b>	<b>2</b>	<b>–</b>	<b>64</b>	<b>20</b>	
<b>Модуль I</b>						
<b>Змістовий модуль 1. Основні концепції екології</b>						
<i>Тема 1.</i> Екологія та її місце в житті людини.	7	1	–	–	6	–
<i>Тема 2.</i> Структура природного середовища.	6	–	–	–	6	–
<i>Тема 3.</i> Основні екологічні закони.	7	1	–	–	6	–
<i>Тема 4.</i> Сучасні уявлення про біосферу.	6	–	–	–	6	–
<i>Тема 5.</i> Екологічні системи та їх місце в організації біосфери.	6	–	–	–	6	–
<i>Тема 6.</i> Екологія популяції.	6	–	–	–	6	–
<b>Разом за змістовим модулем 1</b>	<b>38</b>	<b>2</b>	<b>–</b>	<b>–</b>	<b>36</b>	<b>–</b>
<b>Змістовий модуль 2. Сучасний стан оточуючого середовища</b>						
<i>Тема 7.</i> Природно-соціальні особливості України.	9	1	2	–	6	–
<i>Тема 8.</i> Вплив діяльності людини на довкілля.	6	–	–	–	6	–
<i>Тема 9.</i> Охорона навколишнього середовища.	5	–	–	–	5	–
<i>Тема 10.</i> Управління природокористуванням.	5	–	–	–	5	–
<i>Тема 11.</i> Екологія і розвиток людства.	7	1	–	–	6	–
<b>Разом за змістовим модулем 2</b>	<b>32</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>–</b>	<b>20</b>	<b>–</b>
<i>Усього годин за модулем I</i>	<b>70</b>	<b>4</b>	<b>2</b>	<b>–</b>	<b>64</b>	<b>–</b>
<b>Модуль II</b>						
<i>ІНДЗ</i>	<b>20</b>	<b>–</b>	<b>–</b>	<b>–</b>	<b>–</b>	<b>20</b>
<b>Усього годин:</b>	<b>90</b>	<b>4</b>	<b>2</b>	<b>–</b>	<b>64</b>	<b>20</b>
<b>Підсумковий контроль – залік</b>						

## 5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

*Тема 7. Природно-соціальні особливості України.*

### **Практичне заняття 1.**

1. Основні джерела води в Україні.
2. Проблеми раціонального використання земельних ресурсів і способи їх розв'язання.
3. Проблеми раціонального використання водних ресурсів і способи їх розв'язання.
4. Екологічні наслідки антропогенного впливу на атмосферу.

*Література: [1, 3, 7, 14, 16, 19].*

## 6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми та зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	<p><b>Тема 1. Екологія та її місце в житті людини.</b>  <b>Завдання:</b>                      1. Назвіть приклади на підтвердження факту наростання глобальної екологічної кризи.                      2. Екологічні наслідки військової діяльності та воїн.                      3. Огляд основної та додаткової літератури по темі.</p>	6
2	<p><b>Тема 2. Структура природного середовища.</b>  <b>Завдання:</b>                      1. Функції води як елемента глобальної екосистеми.                      2. Як відбувається руйнування озонового шару?                      3. Як утворюються кислотні дощі?                      4. Огляд основної та додаткової літератури по темі.</p>	6
3	<p><b>Тема 3. Основні екологічні закони.</b>  <b>Завдання:</b>                      1. Закон розвитку довкілля.                      2. Приклади з повсякденного життя, які ілюструють кожний із законів Б. Коммонера.                      3. Огляд основної та додаткової літератури по темі.</p>	6
4	<p><b>Тема 4. Сучасні уявлення про біосферу.</b>  <b>Завдання:</b>                      1. Автотрофність людства у працях В.І. Вернадського.                      2. Що таке техногенез і біотехносфера?                      3. Спільні та відмінні риси в поняттях «геосфера», «біосфера», «ноосфера».                      4. Огляд основної та додаткової літератури по темі.</p>	6
5	<p><b>Тема 5. Екологічні системи та їх місце в організації біосфери.</b>  <b>Завдання:</b>                      1. Як компенсується різниця між опадами і випаровуваннями у межах світового океану?                      2. Різниця між поняттями «екосистема» і «біогеоценоз».                      3. Огляд основної та додаткової літератури по темі.</p>	6
6	<p><b>Тема 6. Екологія популяції.</b>  <b>Завдання:</b>                      1. Фактори, що визначають чисельність популяції.                      2. Екологічна ніша та діапазон толерантності.                      3. Огляд основної та додаткової літератури по темі.</p>	6
7	<p><b>Тема 7. Природно-соціальні особливості України.</b>  <b>Завдання:</b>                      1. Приведіть приклади нерационального природокористування в Україні.                      2. Урбоекологія – особлива галузь екології.                      3. В яких регіонах України склалася найбільш напружена екологічна ситуація.                      4. Яка середня тривалість життя населення України й чим це зумовлене.                      5. Огляд основної та додаткової літератури по темі.</p>	6
8	<p><b>Тема 8. Вплив діяльності людини на довкілля.</b>  <b>Завдання:</b>                      1. Чи відбувалися у вашому місті техногенні аварії і які наслідки вони мали?                      2. Назвіть приклади радіоактивного забруднення водних об'єктів України.                      3. Огляд основної та додаткової літератури по темі.</p>	6

№ з/п	Назва теми та зміст самостійної роботи	Кількість годин
9	<b>Тема 9. Охорона навколишнього середовища.</b> <b>Завдання:</b> 1. Послідовність встановлення правового режиму природного об'єкта. 2. Перелік природоохоронних Законів України. 3. Документи, якими передбачено покарання за порушення природоохоронного законодавства України. 4. Огляд основної та додаткової літератури по темі.	5
10	<b>Тема 10. Управління природокористуванням.</b> <b>Завдання:</b> 1. Основні положення Закону України «Про екологічну експертизу». 2. Основні форми статистичної звітності з питань охорони компонентів природи. 3. Організації, які здійснюють екологічний моніторинг в Україні, та специфіка кожної з них. 4. Огляд основної та додаткової літератури по темі.	5
11	<b>Тема 11. Екологія і розвиток людства.</b> <b>Завдання:</b> 1. Законодавчі документи України, які визначають її екологічну політику. 2. Мета екологічної політики людства. 3. Головні еколого-економічні принципи. 4. Огляд основної та додаткової літератури по темі.	6
	<b>Разом:</b>	<b>64</b>

## **ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

Самостійна робота студентів має на меті формування пізнавальної активності, засвоєння ними основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості студентів тощо.

У процесі самостійної роботи студенти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи в бібліотеці з каталогами;
- праці з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування літературних джерел;
- роботи з довідковою літературою;
- опрацювання статистичної інформації.

Кожен студент повинен уміти раціонально організувати свою навчальну самостійну діяльність. Важливим є вміння скласти план своєї роботи, чітко визначити її послідовність. Необхідно, щоб план самостійного навчання був реальним і його виконання приводило до плідних наслідків у навчальному процесі.

Для успішної самостійної роботи значну частину часу студент виділяє для роботи в бібліотеці. Треба розуміти сутність складання алфавітного й тематичного каталогів, вміти швидко знаходити в них необхідну літературу, знати особливості бібліографічного шифрування. Для плідної роботи з літературними джерелами студентові корисно скласти свою власну бібліографію, заповнюючи бібліографічні картки на необхідні для нього книги, брошури або статті. Для роботи у провідних бібліотеках м. Києва студенту треба знати їх структуру, спеціалізацію окремих підрозділів, вміти користуватися різноманітними каталогами, правильно заповнювати бланки вимоги на літературу тощо.

Відібрана для самостійного опрацювання література може бути різною як за обсягом наукових даних, так і за характером їхнього викладу. Потрібно відібрати необхідний для опрацювання матеріал (розділи, підрозділи тощо), а також розсортувати його за важливістю (що для детального вивчення, а що для ознайомчого читання). Процес читання має відбуватися повільно, вдумливо, до незрозумілих питань слід обов'язково повертатися, наводити додаткові довідки, щоб зрозуміти сутність думки автора. Знання незнайомих термінів слід одразу ж з'ясувати за тлумачними словниками, енциклопедіями або спеціалізованими довідниками. У процесі роботи з літературою корисно робити виписки найважливіших думок, формулювань, окремих висловів на аркушах паперу із зазначенням автора, джерела, сторінок і абзаців. Для кращого засвоєння матеріалу, розвитку творчого мислення основний зміст прочитаного доцільно формулювати у вигляді тез.

Конспект є стислим викладом основної сутності опрацьованого літературного матеріалу. Конспект має бути стислим, змістовним і записаним своїми словами і формулюваннями. Класичні визначення, оригінальні думки, вислови слід записувати до конспекту повністю з посиланням на автора, джерело і сторінку. У процесі конспектування важливо витримувати логічний зв'язок між окремими складовими тексту. У тексті конспекту корисно підкреслювати найважливіші теоретичні положення, визначення, висновки і робити помітки на полях. Систематичне конспектування опрацьованого матеріалу дисциплінує розум, відпрацьовує вміння формулювати свої думки в короткій змістовній формі, сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Для цілісного уявлення про навчальну дисципліну студентові необхідно користуватися довідковою літературою: енциклопедіями, енциклопедичними словниками, галузевими довідниками тощо.

Майбутній фахівець повинен достатньо вправно користуватися персональним комп'ютером. Робота з матеріалами "Інтернету" надає можливість отримувати найновішу інформацію з різних сфер життя нашої держави.

## 7. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

### КОНТРОЛЬНА РОБОТА

#### для студентів заочної форми навчання

**Мета:** розвиток навичок самостійної роботи, аналітичного мислення, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення теоретичних знань та їх практичне застосування.

Виконання контрольної роботи передбачає письмове розв'язання завдань за відповідним варіантом. Кожен варіант включає завдання з тематики, визначеної навчальною програмою з дисципліни, за якою пишеться контрольна робота.

### ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

7.1. Контрольна робота виконується державною (українською) мовою.

7.2. Контрольна робота має бути виконана і направлена для перевірки протягом міжсесійного періоду, тобто навчального року, протягом якого здійснюється робота студента над засвоєнням навчального матеріалу як самостійно, так і під керівництвом викладача, але **не пізніше як за 30 днів до початку сесії** для студентів заочної форми навчання, передбаченої навчальним планом.

### ПОРЯДОК ЗАРАХУВАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

7.3. Контрольна робота оцінюється за чотирибальною національною шкалою та в балах за кредитно-трансфертною системою:

Оцінка ECTS	Оцінка у національній шкалі	Бали за ECTS
A (відмінно)	5 (відмінно)	47 - 50
B (дуже добре)	4 (добре)	44 - 46
C (добре)		40 - 43
D (задовільно)	3 (задовільно)	35 - 39
E (достатньо)		30 - 34
FX (незадовільно) з можливістю повторного складання	2 (незадовільно)	18 - 29
F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням		1-17

7.4. У разі отримання студентом незадовільної оцінки, останній повинен усунути виявлені недоліки і повторно захистити її в установленій викладачем строк.

7.5. Студент, який не виконав контрольної роботи або його робота не зарахована за результатами її виконання, **не допускається до семестрового контролю з дисципліни.**

## **МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ**

Контрольна робота охоплює головні теми дисципліни «Екологія». Контрольна робота складається з двох завдань, орієнтованих на перевірку якості засвоєння студентом інформації.

Питання контрольної роботи орієнтовані на перевірку навичок студента працювати з літературними джерелами – підручниками, навчальними посібниками, монографіями, періодикою, статистичними даними, а також законодавчою базою. Орієнтовний обсяг відповіді на кожне з цих питань – 6-8 сторінок друкованого тексту з використанням розміру шрифту 14 та міжрядкового інтервалу 1,5. Наведення літературних джерел до кожного питання (не менше п'яти позицій) та посилань у тексті (із зазначенням сторінок) є обов'язковим. Контрольна робота, яка являтиме собою лише копію окремих фрагментів інформаційних матеріалів даної дисципліни, зараховуватись не буде.

*Варіант контрольної роботи студентом обирається самостійно, згідно порядкового номеру в журналі групи.*

### **ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ**

#### **Варіант 1**

1. Визначення та основні поняття екології.
2. Екологічний моніторинг.
3. Функції води як елемента глобальної екосистеми.

#### **Варіант 2**

1. Завдання екології.
2. Екологічна експертиза.
3. Як відбуваються руйнування озонового шару?

#### **Варіант 3**

1. Основні екологічні заходи.
2. Екологічна політика.
3. Автотрофність людства у працях В.І. Вернадського.

#### **Варіант 4**

1. Людське суспільство та середовища його існування.
2. Екологічний ризик.
3. Фактори, що визначають чисельність популяції.

### **Варіант 5**

1. Географічна оболонка.
2. Шляхи виживання людства.
3. Екологічна ніша та діапазон толерантності.

### **Варіант 6**

1. Атмосфера.
2. Головні причини розвитку глобальної екологічної кризи.
3. Навіть приклади радіоактивного забруднення водних об'єктів України.

### **Варіант 7**

1. Гідросфера.
2. Основні екологічні проблеми великих міст.
3. Перелік природоохоронних Законів України.

### **Варіант 8**

1. Літосфера.
2. Роль українських вчених у розробці ідеї Екоконституції.
3. Відшукайте в повсякденному житті приклади, що ілюструють непрямий вплив біотичних факторів на людину.

### **Варіант 9**

1. Загальне уявлення про біосферу.
2. Екологічні наслідки військової діяльності та воїн.
3. Яка середня тривалість життя населення України й чим це зумовлене.

### **Варіант 10**

1. Походження і еволюція біосфери.
2. Особливості географічного положення й клімату України.
3. Основні форми статистичної звітності з питань охорони компонентів природи.

### **Варіант 11**

1. Функціонування біосфери.
2. Джерела забруднення навколишнього середовища.
3. Перелік природоохоронних Законів України.



### **Варіант 12**

1. Роль В.І. Вернадського у вивченні біосфери та ноосфери.
2. Виникнення екології як самостійної науки.
3. Основні етапи природокористування та охорони навколишнього середовища в Україні.

### **Варіант 13**

1. Екосистема як визначальне поняття в екології.
2. Регіони України, для яких природні катастрофи становлять найбільшу небезпеку.
3. Функції води як елемента глобальної екосистеми.

### **Варіант 14**

1. Локальні природні екосистеми.
2. Етичні правила поведження людини на Землі.
3. Антропогенні катастрофи в Україні, що мали найтяжчі наслідки.

### **Варіант 15**

1. Регіональні природні екосистеми.
2. Напрямки екологічної політики в Україні.
3. Які абіотичні фактори впливають на здоров'я людини?

### **Варіант 16**

1. Глобальні природні екосистеми.
2. Гранична допустима концентрація речовин.
3. Приведіть приклади нераціонального природокористування в Україні.

### **Варіант 17**

1. Ознаки популяції.
2. Проблеми раціонального використання земельних ресурсів і способи їх розв'язання.
3. Джерела забруднення навколишнього середовища.

### **Варіант 18**

1. Етологічна структура популяції.
2. Об'єкти екологічної експертизи.
3. Основні положення Закону України «Про екологічну експертизу».

### **Варіант 19**

1. Популяційні аспекти розвитку людства.
2. Особливості та проблеми розвитку екологічного моніторингу в Україні.
3. Послідовність встановлення правового режиму природного об'єкта.

### **Варіант 20**

1. Поняття про екологічні фактори.
2. Масштаби і наслідки чорнобильської катастрофи.
3. Приведіть приклади нераціонального природокористування в Україні.

### **Варіант 21**

1. Класифікація екологічних факторів.
2. Антропогенні катастрофи в Україні, що мали найтяжчі наслідки.
3. Головні причини розвитку глобальної екологічної кризи.

### **Варіант 22**

1. Загальні відомості про природні умови.
2. Причини техногенних аварій.
3. Екологічні наслідки військової діяльності та воїн.

### **Варіант 23**

1. Демографічні проблеми України.
2. Основні джерела води в Україні.
3. Особливості та проблеми розвитку екологічного моніторингу в Україні.

### **Варіант 24**

1. Урбанізація та її негативні наслідки.
2. Проблеми раціонального використання водних ресурсів і способи їх розв'язання.
3. Об'єкти екологічної експертизи.

### **Варіант 25**

1. Основні наслідки екологічної кризи.
2. Основні положення вчення В.І. Вернадського про біосферу, ноосферу.
3. Навіть приклади радіоактивного забруднення водних об'єктів України.

### **Варіант 26**

1. Природні екологічні катастрофи.
2. Роль живої речовини в перетворенні зовнішніх ресурсів землі.
3. Урбоекологія – особлива галузь екології.

### **Варіант 27**

1. Антропогенні екологічні катастрофи.
2. В.І. Вернадський про невичерпність енергії на планеті.
3. Організації, які здійснюють екологічний моніторинг в Україні, та специфіка кожної з них.

### **Варіант 28**

1. Аварія на Чорнобильській АЕС.
2. Екологічні наслідки антропогенного впливу на атмосферу.
3. Законодавчі документи України, які визначають її екологічну політику.

### **Варіант 29**

1. Міжнародні та міжнародні правові екологічні документи.
2. Потоки речовини та енергії в екосистемі.
3. Мета екологічної політики людства.

### **Варіант 30**

1. Державні природоохоронні документи.
2. Процес саморегуляції екосистем.
3. Антропогенні фактори, що впливають на здоров'я людини.

## 8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Для активізації процесу навчання студентів в ході вивчення дисципліни застосовуються такі навчальні технології та засоби:

– *на лекціях* чітко та зрозуміло структурується матеріал; зосереджується увага студентів на проблемних питаннях; наводяться конкретні приклади практичного застосування отриманих знань; звертаються до зарубіжного досвіду вирішення окремих проблем; заохочуються студенти до критичного сприймання нового матеріалу замість пасивного конспектування; використовуються наочні матеріали, схеми, таблиці, моделі, графіки; використовуються технічні засоби навчання: мультимедійний проектор, слайди тощо;

– *на семінарських заняттях* обговорюються основні проблеми теми; проводяться дискусії, спрямовані на поглиблення, розширення, деталізацію і закріплення теоретичного матеріалу, які сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, формуванню самостійності суджень, умінню відстоювати власні думки, аргументувати їх на основі наукових фактів та сприяють оволодінню фундаментальними знаннями, допомагають розвивати логічне мислення, формувати переконання, оволодівати культурою толерантності.

Обов'язковими елементами активізації навчальної роботи студентів є чіткий контроль відвідування студентами занять, заохочення навчальної активності, справедлива диференціація оцінок.

## 9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль і оцінювання знань, вмінь та навичок студентів складається з двох етапів:

- поточного контролю роботи студентів;
- підсумкового контролю (залік).

**Поточний контроль** здійснюється в процесі вивчення дисципліни на семінарських заняттях і проводиться у терміни, які визначаються календарним планом.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння теоретичного матеріалу, вироблення навичок проведення розрахункових робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислити зміст теми, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал (презентація).

**Об'єктами поточного контролю знань** студентів є:

- систематичність, активність, своєчасність та результативність роботи над вивченням програмного матеріалу дисципліни, у т.ч. виконання домашніх завдань та розв'язання задач;
- виконання завдань для самостійного опрацьовування;
- виконання модульного завдання.

**Поточний контроль знань**, вмінь та навичок студентів передбачає застосування таких видів:

- тестові завдання;
- обговорення проблеми, дискусія;
- аналіз конкретних ситуацій (поданих у вигляді усного, текстового або графічного матеріалу);
- інші.

Об'єктом **підсумкового контролю знань** студентів у формі **заліку** є виконання усних та письмових завдань.

На залік виносяться вузлові питання, типові та комплексні задачі, завдання, що потребують творчого підходу та вміння синтезувати отримані знання.

## 10. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування, самостійна та контрольна робота		Щодумковий тест	Сума
Модуль I		50	100
Лекції та семінарські			
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2		
50			

### Шкала оцінювання: національна та ECTS

90-100 балів – **відмінно** (A);

82-89 балів – **добре** (B);

75-81 балів – **добре** (C);

68-74 балів – **задовільно** (D);

61-67 балів – **задовільно** (E);

35-60 балів – **незадовільно** з можливістю повторного складання (FX);

1-34 балів – **незадовільно** з обов'язковим повторним курсом (F).

## 11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

Навчально-методичний комплекс вивчення дисципліни «Екологія»: програма навчальної дисципліни, робоча програма навчальної дисципліни, пакет комплексних контрольних робіт, курс лекцій, ілюстративні матеріали).

## **12. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ**

1. Визначення та основні поняття екології.
2. Становлення екології як самостійної науки.
3. Завдання екології.
4. Основні екологічні закони.
5. Людське суспільство та середовища його існування.
6. Географічна оболонка.
7. Атмосфера.
8. Гідросфера.
9. Літосфера.
10. Загальне уявлення про біосферу.
11. Походження і еволюція біосфери.
12. Функціонування біосфери.
13. Роль В.І. Вернадського у вивченні біосфери та ноосфери.
14. Екосистема як визначальне поняття в екології.
15. Локальні природні екосистеми.
16. Регіональні природні екосистеми.
17. Глобальні природні екосистеми.
18. Ознаки популяції.
19. Етологічна структура популяції.
20. Популяційні аспекти розвитку людства.
21. Поняття про екологічні фактори.
22. Класифікація екологічних факторів.
23. Загальні відомості про природні умови.
24. Демографічні проблеми України.
25. Урбанізація та її негативні наслідки.
26. Основні наслідки екологічної кризи.
27. Природні екологічні катастрофи.
28. Антропогенні екологічні катастрофи.
29. Аварія на чорнобильській АЕС.
30. Міжнародні правові екологічні документи.
31. Державні природоохоронні документи.
32. Організація служб охорони навколишнього природного середовища.
33. Екологічний моніторинг.
34. Екологічна експертиза.
35. Екологічна політика.
36. Екологічний ризик.
37. Екологічна Конституція Землі.

38. Шляхи виживання людства.
39. Основні джерела води в Україні.
40. Проблеми раціонального використання земельних ресурсів і способи їх розв'язання.
41. Проблеми раціонального використання водних ресурсів і способи їх розв'язання.
42. Екологічні наслідки антропогенного впливу на атмосферу.
43. Роль живої речовини в перетворенні зовнішніх ресурсів землі.
44. В.І. Вернадський про невичерпність енергії на планеті..
45. Основні етапи природокористування та охорони навколишнього середовища в Україні.
46. Особливості географічного положення й клімату України.
47. Основні екологічні проблеми великих міст.
48. Джерела забруднення навколишнього середовища.
49. Причини техногенних аварій.
50. Масштаби і наслідки Чорнобильської катастрофи.
51. Принципи сучасного екологічного права.
52. Особливості та проблеми розвитку екологічного моніторингу в Україні.
53. Об'єкти екологічної експертизи.
54. Гранична допустима концентрація речовин.
55. Напрямки екологічної політики в Україні.
56. Роль українських вчених у розробці ідеї Екоконституції.
57. Етичні правила поведження людини на Землі.
58. Функції води як елемента глобальної екосистеми.
59. Антропогенні фактори, що впливають на здоров'я людини.
60. Урбоекологія – особлива галузь екології.



### 13. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

#### *Основна література*

1. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього середовища. Навч. посібник. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2004. – 309с.
2. Заверуха Н.М. Основи екології: Навч. Посібник – 2-е видання. – К.: Каравелла, 2008. – 304с.
3. Крисаченко В.С., Хилько О.В. Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку. – К.: Знання України, 2002. – 598с.
4. Екологія: основи теорії і практикум / А.Ф. Потіш, В.Г. Медвідь, О.Г. Гвоздецький та ін. – Львів: Новий Світ-2000, 2004. – 296с.
5. Коваленко Г.Д. Основи екології: навч. посібн. / Г.Д. Коваленко, Г.С. Попенко. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2006. – 228с.
6. Олійник Я.Б. Основи екології: підручник / Я.Б. Олійник, П.Г. Шищенко, О.П. Гавриленко. – К.: Знання, 2012. – 558с.
7. Основи екології / О.І. Бондар, І.В. Корінько, В.М. Ткач та ін.; за ред. проф. д.ф.-м.н., академіка АН Вищої школи України О.І. Федоренко. – К.; Х., ДЕІ-ГТІ, 2005. – 236 с.

#### *Додаткова література*

8. Марчишин С.М. Екологічний словник – довідник (основні терміни і поняття). – К.: Рідна мова, 2008, 220с.
9. Сафранов Т.А. Екологічні основи природокористування: навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів / Т.А. Сафранов. – Львів: Новий Світ, 2004. – 248 с.
10. Основи екології та природокористування / В.Л. Дикань, О.Г. Дейнека, Л.О. Позднякова та ін. – Х.: ТОВ "Олант", 2002. – 384 с.
11. Сухарев С.М. Основи екології та охорони довкілля / С.М. Сухарев, С.Ю. Чудак, О.Ю. Сухарева. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 394с.
12. Царенко О.М. Основи екології та економіка природокористування: курс лекцій. Практикум: навч. посібн. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2007. – 592с.

#### *Інформаційні ресурси*

13. Веб-сторінка Екологічної програми Європейської комісії. – Режим доступу: <http://www.europa.eu.int/comm/dgs/environment/indexen.htm>.
14. Веб-каталог з довкілля. – Режим доступу: <http://www.webdirectory.com/>.
15. Еко-бюлетень / РЕЦ-КІІВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rec-kyiv.org.ua>.

16. Екологічні сторінки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nature.org.ua>.
17. Інформація з екології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.emfund.com.ua>.
18. Каталог сайтів о природних ресурсах и екологии. – Режим доступа: <http://www.list.priroda.ru>.
19. Каталог Українських Web-ресурсів з екології. – Режим доступу: <http://catalog.uintai.kiev.ua/index.php>.
20. Коаліція українських екологічних неурядових організацій "Альтер-Еко". – Режим доступу: <http://www.alter-eco.org.ua>.
21. Колекція посилань на екологічні сайти. – Режим доступу: <http://www.ceroi.net/index.htm>.
22. Міжнародний суспільний рух "Екологія людини". – Режим доступу: <http://www.ecochel.msk.ru>.

## ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни	3
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	4
3. Програма навчальної дисципліни	7
4. Структура навчальної дисципліни	9
5. Теми семінарських занять	10
6. Самостійна робота	11
7. Індивідуальні навчально-дослідні завдання	14
8. Методи навчання	20
9. Методи контролю	21
10. Розподіл балів, які отримують студенти	22
11. Методичне забезпечення	22
12. Орієнтовний перелік питань до підсумкового контролю знань	23
13. Рекомендована література	25

Навчально-методичне видання

**Смирнова Олена Павлівна**  
**Припуга Наталія Володимирівна**

**Робоча програма нормативної навчальної дисципліни**  
**«Екологія»**

Відповідальний за випуск С.П. Ланська  
Комп'ютерний набір Н.В. Припуга

Підписано до друку 28.09.2016 р. Формат 60×84/16. Папір офсетний.  
Друк ротатійний трафаретний. Ум. друк. арк. 0,9.  
Наклад 10 прим. Зам. № \_\_\_\_\_

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру  
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції.  
Серія ДК №1805 від 25.05.2004.

Інститут підготовки кадрів  
державної служби зайнятості України (ІПК ДСЗУ)  
03038, Київ – 38, вул. Нововокзальна 17.  
Тел./факс (044) 536-14-85